

РЕЗЮМЕ

Националният доклад за състоянието и опазването на околната среда през 2022 г. е разработен в съответствие с чл. 22, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда.

Националният доклад е предназначен да информира обществеността и държавните институции за състоянието и рисковете за околната среда и природните ресурси, както и да насочи вниманието към ефективността и целесъобразността на провежданата политика за защита на околната среда.

Целта, от една страна, е ясно формулиране на въпросите, свързани с взаимодействието между обществото и околната среда, а от друга – да се представи информация за състоянието на околната среда в страната, съпоставима с оценките на общоевропейско ниво.

В структурата му са включени основно екологични индикатори и методологии, прилагани в оценъчните доклади на Европейската агенция по околна среда. С избор на подходящи индикатори се цели да се обхване комплекса от връзка между източници и фактори на въздействие върху компонентите на околната среда, екосистемите и човешкото здраве, както и мерки за опазване на околната среда.

Докладът включва 16 раздела, обхващащи основни екологични направления, като са формулирани „ключови въпроси“ от обществен интерес. Оценката на индикаторите е направена за подходящи времеви периоди и са изведени тенденции и заключения, които формират „ключови послания“ по съответните екологични теми.

С оглед по-добра достъпност и по-лесно възприемане, анализите са придружени с множество фигури, диаграми, графики и карти. Ключовите послания в доклада са визуализирани със символика, отразяваща тенденциите в екологичните процеси:

положителни (😊); отрицателни (😞) и без промяна (😐).

Съдържанието на Националния доклад е разработено основно от ИАОС и МОСВ, съвместно с ПУДООС и НИМХ, подпомагани от Междуведомствена работна група, включваща широк кръг представители на компетентни министерства и структури към тях (МЕ, МЗ, МЗХ, ИАГ, МИИ, МТС, МРРБ, АУЕР, АЯР), Националния статистически институт, както и научни екипи на ИБЕИ-БАН и Националния природонаучен музей към БАН.

Националният доклад за състоянието и опазването на околната среда през 2022 г. се издава през 2024 г., поради необходимото техническо време за обработка и анализ на информацията за различните индикатори. За повечето от индикаторите се използва статистическа информация, която се изготвя в края на 2023 г. и началото на 2024 г.

Раздел „Емисии на вредни вещества и качество на атмосферния въздух“

😊 Ангажиментите на България по Директива (ЕС) 2016/2284 и по изменения Гьотеборгски протокол към Конвенцията за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния (КТЗВДР) за нивата на емисиите на SO₂, NO_x, НМЛОС и ФПЧ_{2,5} за 2022 г. са изпълнени.

😞 Ангажиментите по Директива (ЕС) 2016/2284 за нивата на емисиите на NH₃ за 2022 г. не са изпълнени. За периода 2005-2022 г. емисиите на NH₃ се увеличават с 6 %. Основната причина за неизпълнението е повишаване на количествата използвани азотни торове в земеделието.

😊 През 2022 г. НИМХ създаде Методика за определяне на превишенията на пределно допустимите стойности на ФПЧ₁₀, които се дължат на емисии от природни източници – пустинен прах. Общият брой на редуцираните превишения за 2022 г., които се дължат на пренос на пустинен прах, е 233 в 39 от станциите за мониторинг, за които е приложена методиката. Средният брой редуцирани превишения на станция е около 5-6.

 В 19 от общо 28 общини, включени в наказателната процедура на Европейската комисия за неспазване на нормите по показател ФПЧ, е постигнато съответствие с нормите през 2022 г. След прилагането на Методиката в съответствие са още 4 общини.

Раздел „Изменение на климата“

 През 2022 г. са емитирани общи емисии на парникови газове – 58 420,86 Gg CO₂-екв. или 48,59 % от емисиите през базовата 1988 г. България има необходимия резерв, който осигурява изпълнение на поетите международни ангажменти.

 Средната годишна температура за ниската част от страната е 12,8°C, което е с 0,8°C над нормата. Наблюдава се устойчива положителна тенденция на изменение на този индикатор.

Раздел „Управление на водните ресурси и качество на водите“

 Индексът на експлоатация на водни ресурси показва, че в периода 2000-2022 г. няма стрес върху водната екосистема на България. Недостиг на вода може да се наблюдава в определени райони с недостатъчни ресурси, висока гъстота на населението и интензивни промишлени дейности, както и други фактори.

 През 2022 г. делът на общите загуби на вода от подадената вода от ВиК е 57 % при 56 % през 2021 г. В абсолютен размер загубите се оценяват на 485.43 млн. м³.

 Увеличава се броят на действащите селищни пречиствателни станции за отпадъчни води – от 78 бр. (през 2010 г.) на 179 бр. (през 2022 г.).

 През периода 1996-2022 г. се запазва тенденцията, наблюдавана през последните години за подобряване на качеството на повърхностните и подземните води.

 Висок е процентът на водите за къпане с „отлично“ качество (88.5 %, представляващо 89 зони за къпане, в сравнение с 85 за 2021 г.).

Раздел „Земеползване и състояние на почвите“

 В периода 2012-2022 г. се наблюдава трайна тенденция на запазване на площите, заети с обработваеми земи и намаляване на необработваемите земи. В сравнение с 2021 г., се отчита незначително намаляване на обработваемите земи (с 0,9 %).

 В периода 2005-2022 г. почвите в страната са в сравнително добро екологично състояние по отношение на запасеност с биогенни елементи/органично вещество. Почвите в страната са в добро екологично състояние по отношение на замърсяване с тежки метали, металоиди и устойчиви органични замърсители.

 За периода 2012-2022 г. са констатирани положителни тенденции по отношение на цялостния процес на управление на складовете за забранени и с изтекъл срок на годност продукти за растителна защита (ПРЗ) и площите около тях.

 През 2022 г. се наблюдава тенденция за намаляване броя на нововъзникналите свлачища спрямо 2021 г. (от 30 през 2021 г. – на 11 през 2022 г.) и на активизираните свлачища (от 36 през 2021 г. – на 26 през 2022 г.).

 В периода 2015-2022 г. засегнатите площи от плоскостна водна ерозия и почвените загуби се увеличават. В сравнение с предходната година, през 2022 г. се наблюдава намаляване на интензитета на плоскостната водна ерозия.

 В периода 2015-2022 г. засегнатите площи от ветрова ерозия остават относително постоянни. В сравнение с предходната година, през 2022 г. се наблюдава увеличаване на интензитета на ветровата ерозия.

Раздел „Биологично разнообразие. Национална екологична мрежа“

Индексът на обикновените видове птици (индикатор за популационни тенденции), през 2022 г. показва стабилно състояние (птиците в земеделски са с намаляваща тенденция, а тези в горите с увеличаваща).

Данните от мониторинга, в рамките на Националната система за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие, на два знакови вида от българската фауна – дива коза и мечка, показва, че за дивата коза се установява положителна тенденция на увеличаване на наблюдаваните индивиди спрямо данните от предишните години, докато за мечката в периода 2011-2022 г. общата тенденция е за намаляване на числеността на вида.

За периода 2004-2022 г., площта на защитените територии се е увеличила. Към края на 2022 г. защитените територии са 5.27 % от територията на страната, а защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000 покриват общо 34.9 %.

През 2022 г. са съобщени нови данни за разпространението и състоянието на популациите на чужди и инвазивни чужди видове в България. Установени са за първи път два чужди вида насекоми за фауната на България. Отчетено е продължаващо разширяване на ареала и преминаване на физикогеографски бариери при три инвазивни чужди вида бозайници, които засягат ЕС.

През 2022 г. Националната рамка за приоритетни действия за Натура 2000 за програмния период 2021-2027 г. на България (НРПД 2021-2027 г.) е одобрена от ЕК и със заповед на министъра на околната среда и водите.

Раздел „Гори“

През 2022 г. здравословното състояние на горите е добро, делът на здравите (64.9 %) е слабо понижен, а този на силно засегнатите и мъртвите/изсъхналите слабо повишен (8.0 %). Общата площ на горските територии нараства, като от 1960 г. към края на 2022 г. е увеличена със 17.5 %. През 2022 г. България надхвърля средните стойности и по двата показателя – брой пожари и опожарени територии, в сравнение със средностатистическите показатели за периода 2012-2021 г.

Раздел „Отпадъци и материални ресурси“

Наблюдава се положителна тенденция към подобряване практиките при управление на отпадъците, водещи до намаляване в количествата на образуваните отпадъци.

По данни на НСИ за 2022 г., образуваните битови отпадъци са 3 157 хил. т. Наблюдава се тенденция към увеличение дела на битовите отпадъци, предадени за предварително третиране и/или за рециклиране за сметка на тези, предадени за директно депониране.

Данните на Евростат за последния отчетен период сочат, че на национално ниво се наблюдават известни флуктуации в степента на рециклиране на битовите отпадъци.

За последната отчетна година общите национални цели по рециклиране и оползотворяване на отпадъци от излезли от употреба гуми на национално ниво са постигнати.

Запазва се тенденцията за изпълнение на националните цели за оползотворяване на отработени масла.

В петгодишен аспект, оползотворените в икономиката на страната рециклирани материали, бележат тенденция на повишаване от 2,5 % през 2018 г. до 4,8 % през 2022 г.

Раздел „Радиационни характеристики на околната среда“

През 2022 г. Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон не е регистрирала стойности на радиационния гама-фон, различни от естествените.

Раздел „Енергетика“

През 2022 г. се наблюдава намаление с 3,1 % на крайното енергийно потребление, в сравнение с предходната 2021 г. Брутното вътрешно енергийно потребление на човек от населението в България нараства до 3,03 toe спрямо 2021 г.

През 2022 г. се наблюдава увеличение с 1,4 % на брутното вътрешно потребление на горива и енергия в страната спрямо 2021 г., а в сравнение с базисната 2018 г. има увеличение с 3,7 %. В периода 2015-2022 г. се наблюдава нарастване в индикатора за първично енергийно потребление, докато за същия период индикатора за крайно енергийно потребление намалява.

През 2022 г. брутното крайно потребление на енергия от възобновяеми източници достига 2 090,05 ktce, като формира дял от 19,10 % в брутното крайно потребление на енергия в страната. В сравнение с 2021 г. брутното крайно потребление на енергия от ВИ през 2022 г. е намаляло с 3,97 %.

Раздел „Транспорт“

В периода 2000-2022 г. дялът на транспорта в структурата на крайното енергийно потребление нараства от 22,5% до 35,2 %. Основен консуматор е автомобилният транспорт, който през 2022 г. консумира 96 % от общо използваното количество горива в сектора;

В периода 2008-2022 г. потреблението на енергия от възобновяеми източници в сектор „Транспорт“ е нараснало значително, като се консумират основно биодизел и биобензин. Дялът на биодизела в общо потребените дизелови горива в автомобилния транспорт през 2022 г. възлиза на 8,2 %, докато през 2011 г. е едва 1,3 %.

Емисиите на въглероден оксид в атмосферния въздух от транспорта за 2022 г. намаляват двойно в сравнение с 2021 г. и тройно спрямо емисиите от 2000 г.

Транспортът емитира 42 % от общото количество на азотни оксиди NO_x и 30% от емисиите на въглероден оксид за 2022 г.

Раздел „Финансиране на дейностите по опазване на околната среда“

Разходите за опазване и възстановяване на околната среда на национално ниво се оценяват на 2 643.13 млн. лв., което е най-високото равнище на годишните разходи за периода 2017-2021 г. Относителният им дял от БВП е 1.9 %.

През 2022 г. се наблюдава увеличение на стойността на наложените санкции спрямо 2021 г., както и размера на постъпилите суми от наложени санкции. Постъпилите суми от наложени санкции (от всички наложени през 2022 г. и от всички действащи от предходни години) през 2022 г. са на обща стойност 1 100 290 лв.

Раздел „Оперативна програма Околна среда 2014-2020 г.“ и Програма „Околна среда“ 2021-2027 г.

Обявени общо 65 процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) на обща стойност приблизително 4,6 млрд. лв., която представлява 136 % от общия ресурс на програмата. Усвоените от бенефициентите средства по ОПОС 2014-2020 г. са в размер на 2,14 млрд. лв., които представляват 57.1 % от договорените суми по програмата;

 През 2022 г. със средства на ОПОС са въведени в експлоатация 16 бр. новоизградени/реконструирани/рехабилитирани ПСОВ, изградени и въведени в експлоатация инсталации за компостиране на разделно събрани зелени и/или биоразградими битови отпадъци – 26 бр., за предварително третиране на смесено събрани битови отпадъци – 10 бр.; Депата със завършена техническа рекултивация, предмет на процедура по нарушение на правото на ЕС във връзка с постановено решение на Съда на Европейския съюз от 16 юли 2015 г. по дело C-145/14, са 52 бр.

 През 2022 г. е одобрена Програма „Околна среда“ за периода 2021-2027 г. с общ финансов ресурс от 3.566 млрд. лв.

Раздел „Превантивни инструменти за интегриране на целите за опазване на околната среда в инвестиционни проекти и действащи инсталации“

 През 2022 г. са издадени общо 113 броя решения по КР (за издаване, отказ, актуализиране, отменяне) спрямо общо 12 броя внесени заявления, В годишен аспект се наблюдава трайна тенденция на намаляване на броя на операторите, които не спазват условията на комплексните разрешителни – от 28 % през 2018 г. до 21 % през 2022 г.

 За констатирано неизпълнение на условията в комплексните разрешителни са издадени 62 наказателни постановления, на обща стойност 1 956 600 лв. и са сключени 7 споразумения по реда на чл. 58г от Закона за административните нарушения и наказания на стойност 49 000 лв.

 През 2022 г. наблюдава ръст в броя на издадените административни актове по реда на глава VI от ЗООС (решения/становища по ОВОС и ЕО) в сравнение с 2021 г. Тенденцията за намаляване на задължителните процедури по ОВОС се запазва.

 През 2022 г. се запазва тенденцията през последните години за съобразяване от страна на възложителите с изискванията на нормативната уредба и заложените мерки, условия и ограничения в издадените административни актове по ОВОС и ЕО. За това допринася засилената контролна дейност.

 Увеличава се броят на регистрираните по EMAS организации и на българските продукти с екомаркировката на ЕС.

 През 2022 г. не са възниквали големи аварии с опасни вещества на територията на страната в общо 204 (119 предприятия с нисък рисков потенциал и 85 предприятия с висок рисков потенциал) предприятия, попадащи в обхвата на Глава седма, Раздел I от ЗООС.

Раздел „Повишаване на екологичното съзнание и култура“

 Регистрира се увеличение на броя посещения на интернет страниците на МОСВ и неговите поделения – 1 400 866, спрямо 1 250 912 от 2021 г. Предоставен е достъп до обществена информация по 75 % от подадените заявления, отказан е достъп в незначителен брой случаи;

 Броят на базите данни и публични регистри, поддържани на интернет страниците на МОСВ и поделенията му, е 433;

 Двойно се увеличават проведените информационно-образователни инициативи от МОСВ и неговите структури.